

50 (50).
DERENİK AVETİS SAROYAN'IN ANLATTIKLARI
(1912, VAN DOĞUMLU)

Çocukluğum hakkında anlatacaklarımı ebeveynimden ve ağabeyimden duydum. Ben Van'ı hayal meyal hatırlıyorum. Ben o zaman topu topu iki buçuk yaşındaydım.

Göç korkunç bir trajedydi; zira yaşlısı da genci de eziyet çekiyordu. Özellikle Rus Ordusu, onun arkasından da Andranik geri çekildikleri için bize Van'ı terk edeceğimiz söylendi.

Kelimelerle tarif edilmesi imkânsız göç başladı. Yük arabası olanlar arabaya bindiler. Biz Van Kalesi'nin dibinde yaşıyorduk. Hiçbir şeyimiz yoktu. Hareket ettik. Berkri Nehri'nin yakınlarına ulaştık. Halk o kadar yorulmuştu ki, birçok insan çocuğunu nehre attı ki, hiç olmazsa kendi hayatını kurtarsın; zira arkadan Türk geliyordu, yanında Azraili de getirerek. Sürmalu'ya ulaştık. Ürünün bol olduğu dönemdi. İğdırlılar, biz dışarı çikalım diye bahçelerine girip bahçelere su bıraktılar.

Ailemiz sekiz kişiden oluşuyordu. Büyükanem yolda vefat etti. Göç yolunda kız kardeşim doğdu; talihsiz bir dönem geçirdiğimiz için adını Talihsiz koyduk. Yolda teyzemi de kaybettik; tifiye yakalandı ve onu İğdır'da gömdük.

Dehşet veren bir durumda olan Eçmiatsin'e vardık. Ama bize çok iyi davrandılar; gıda ve barınak temin ettiler. Her gün yük arabalarıyla cesetler götürüyorlar, Gayane Manastırı'nın avlusundaki büyük bir mezarlıkta, Khent'in yakınında gömüyorlardı. Sonra bizi Yerevan'a getirdiler.

Eskiden Zarabi Han vardı. Alazan, Gurgen Mahari, Darço Gabuzyan, Hovhannes Mokatsyan ve biz, yaklaşık 100 kişi, bizim ailemizden de dört kişi Yerevan'a ulaştık.

Üç amcamın yolları ayrıldı: biri Leninakan'a gitti; diğeri Eçmiatsin'de kaldı; biz ise Yerevan'a geldik. Bu şekilde dağıldık.

1936'da beni hapsedtiklerinde, ben Ermenistan Turizm Kurumu başkanıydım. Daha 1935'te, ben 23 yaşındayken Khancıyan beni yanına çağırış ve "Nasıl yapalım da, Ararat'ın tepesine tırmanıp Stalin'in büstünü oraya yerleştirelim?" diye sormuştu.

Bu çok zor bir işti; ve bizi bu işi gerçekleştirmemekle suçladılar. Beni takip edip hapsedmelerinin nedeni oydu.

Daha sonra Ermenistan Halk Sanatı Müzesi'nin müdürü oldum; kendi kendini yetiştirmiş bir sürü sanatçı keşfettim ve "emektar" ünvanına layık görüldüm. Mesela Hayrik Muradyan'ın ve daha birçoklarının ilk ses kaydını ben yaptım.